

**EHKÄISEVÄN PÄIHDEHUOLLON
SUUNNITELMA
SOMERON KAUPUNGISSA**

2010

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	3
2 PÄIHDETILOSTOT.....	4
3 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	5
3.1 Ehkäisevän päihdetyön käsite.....	5
3.2 Ehkäisevän päihdetyön tasot	6
3.2.1 Primaaritaso	6
3.2.2. Sekundaaritaso	7
3.2.3 Tertiääritaso	7
4 EHKÄISEVÄN TYÖN TOIMINTAMALLIT	7
4.1 Varhaisen puuttumisen toimintamalli	7
4.2 Työntekijöiden samansuuntainen puuttuminen	8
4.3 Varhaista puuttumista ohjaavat periaatteet.....	8
4.4 Nuorten vastuuttaminen	8
5 PÄIHDETYÖ SOMEROLLA.....	9
5.1 Päihdetyön lähtökohdat	9
5.1.1 Päihdehuoltolaki.....	9
5.1.2 Lastensuojelulaki.....	9
5.2 Päihdetyön toteutus ja vastualueet	10
5.2.1. Perusturvatoimi/Sosiaalityö	10
5.2.2 Terveystieteiden tutkimuskeskus	11
5.2.3 Neuvola.....	11
5.2.4 Päivähoito	12
5.2.5 Sivistystoimi	12
5.2.6 Työterveyshuolto.....	16
5.2.7 Kotihoito	16
5.2.8 Nuoriso- ja vapaa-aikatoimi.....	17
5.2.9 Seurakunta	17
5.2.10 Erityisryhmien palvelut	18
5.2.11 Poliisi.....	18
5.2.12 Mielenterveysyksikkö.....	19
6 PÄIHDEHUOLLON KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI	19
Liite 1.....	20

1 JOHDANTO

Päihdehuoltolain (1986/41) mukaan päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. Päihdehuoltolain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että päihdehuolto järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Palveluja tulee antaa päihteiden ongelmakäyttäjille, heidän perheilleen ja muille läheisille.

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) alkuvuodesta 2009 julkaisemassa kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa esitetään ehdotukset (18 kpl) mielenterveys- ja päihdetyön yhteiseksi kehittämiseksi vuoteen 2015. Yhtenä ehdotuksena on, että kunnat tekevät mielenterveys- ja päihdetyön strategian ja sisällyttävät sen osaksi kuntastrategiaa. Muutoin ehdotuksissa tärkeässä roolissa on ehkäisevän ja edistävän mielenterveys- ja päihdetyön aseman vahvistaminen. Valtakunnallisten linjausten mukaan ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö on toimintaa, jonka tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja laajempaa hyvinvointia. Tavoitetta toteutetaan kehittämällä ja tukemalla päihdeettömiä elintapoja sekä mielenterveysongelmien varhaisella puuttumisella.

Ehkäisevällä päihdetyöllä tarkoitetaan monialaista yhteistyömallia, jolla edistetään ja vahvistetaan päihdeettömyyttä, otetaan haltuun päihdehaittojen ehkäisy sekä tunnistetaan päihdeongelmat riittävän varhaisessa vaiheessa. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia edistämällä päihdeettömiä elämäntapoja, ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja sekä lisäämällä päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vähentämään niin päihteiden kysyntää, saatavuutta kuin tarjontaa sekä erilaisia päihdehaittoja. (Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit, 2006). Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen päihteiden ongelmakäyttöön on kaikkien osapuolien vastuulla.

Someron kaupunki teki Valtakunnallisen Alkoholiohjelman 2004 – 2007 suosituksen mukaan kumppanuussopimuksen sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Someron kaupungilla ei ole hyväksytyjä mielenterveys- ja päihdetyön strategioita. Someron kaupunki on ollut mukana laatimassa Salon seudulle päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskehittämissuunnitelmaa vuonna 2009 tehdyn päihdehuollon hankkeen yhteydessä. Someron osalta hankkeessa rakennettiin asiakkaan hoito- ja kuntoutuspolkukuvaus kunnan päihde- ja mielenterveysuunnitelman pohjaksi. Lisäksi päihde- ja mielenterveysuunnitelman laatiminen päätettiin aloittaa laatimalla ensiksi ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. Tähän päädyttiin myös Someron terveyden ja hyvinvoinnin strategian, Terveystieteiden Somero –strategian, ohjaamana, jossa on monia elementtejä, jotka tukivat ehkäisevän päihdetyön suunnitelman laadintaa.

2 PÄIHDETILOSTAT

Tupakointi ja alkoholinkäyttö aloitetaan nykyään yhä nuoremmalla iällä. Päihteistä saattaa tulla nopeasti ongelma, käyttökertojen lisääntyessä ja -määrien kasvaessa. Huumausaineiden osalta tilanne ei ole parempi, sillä huumeita on saatavilla ja erityisesti nuoret kokevat niiden kokeilun jännittävänä. Ystävien painostus on olennaista kaikkeen päihdekäyttämiseen varsinkin nuorten keskuudessa.

Someron yläkoulun oppilashuolto-yöryhmä teki vuonna 2009 oppilaiden päihdekäyttämistä koskevan kyselyn. Päihdekyselyn mukaan seitsemäsluokkalaista 96,8 % ei ollut koskaan tupakoinut. Seitsemäsluokkalaisten alkoholin kulutus oli tupakointia yleisempää. Seitsemäsluokkalaista nuorista 20 % käyttää alkoholia säännöllisesti tai on maistanut sitä useammin kuin kerran. Asenne huumeisiin oli hyvin kielteinen.

Kahdeksasluokkalaisista 87,5 % ei ollut koskaan tupakoinut. Kahdeksasluokkalaisten alkoholin kulutus oli tupakointia yleisempää. 48 % oli käyttänyt alkoholia säännöllisesti tai maistanut useampaan kertaan. Huumeisiin kohdistuva asenne oli erittäin kielteinen. Huumekokeiluja ei ollut lainkaan, joskin huumeita oli tarjottu pienelle osalle kohdejoukkoa.

Yhdeksäsluokkalaisten kohdalla käyttäjämäärät olivat huomattavasti kasvaneet. 31 % yhdeksäsluokkalaisista tupakoi joko suhteellisen säännöllisesti tai aina alkoholin käytön yhteydessä. Alkoholia käytti tai oli kokeillut useammin kuin kerran 73 % oppilaista. Huumeisiin kohdistuva asenne oli edelleen kielteinen. Yksi oppilas oli kokeillut huumeita kerran, 10 %:lle oli tarjottu huumeita.

Vaikka huumeidenkäyttö on lisääntynyt Somerolla, on nuorilla kuitenkin motivaatio pitää Somero huumeettomana kuntana. Kokonaisuudessaan yläkouluikäisten asenteet huumeita kohtaan ovat hyvin kielteiset. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on tukea nuorten kielteistä asennetta jatkossakin.

3 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

3.1 Ehkäisevän päihdetyön käsite

Ehkäisevän päihdetyön käsite määrittyy alkoholipolitiikan, raittiustyön ja kansanterveystyön kautta. Se on osa laajempaa ehkäisevää sosiaali- ja terveystyötä, jonka tavoitteena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.

Ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan päihteiden saatavuuteen, hintaan, päihteitä koskeviin tietoihin ja asenteisiin, päihteiden käyttötapoihin sekä päihteiden ongelmakäyttöä synnyttäviin olosuhteisiin ja sitä tukevaan kulttuuriin. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään myös vaikuttamaan ihmisten arvoihin ja normeihin.

Suuri haaste ehkäisevässä päihdetyössä on toiminnan laaja-alaisuus. Se kohdistuu kaikkiin ikäryhmiin, päihdyttäviin/huumaaviin aineisiin ja ehkäisevän päihdetyön

tasoihin (primaari, sekundaari, tertiääri). Toimintakenttä on moniammatillinen ja työtä tehdään verkostoidusti. Kunnassamme ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan perusturvatoimen, vapaa-aikatoimen, koulun, seurakunnan ja poliisin yhteistyönä. Merkittävä asema on erilaisten järjestöjen tekemällä vapaaehtoistyöllä harrastustoiminnan tukemisessa.

Avainasemassa ehkäisevässä päihdetyössä ovat nuoret, joiden tapoja ja tottumuksia tulee muuttaa päihdeettömään suuntaan. On tärkeää kiinnittää huomiota koko perheen hyvinvointiin, eikä ainoastaan päihdeongelmaiseen, tukemalla vanhemmuutta ja jaksamista niin kotona, koulussa kuin työelämässä. Mahdollisten syrjäytyneiden, kuten mielenterveysasiakkaiden ja työttömien toimentuloa sekä yhteiskunnassa pysymistä tulee tukea. Myös vanhusten ja vammaisten asema on huomioitava päihdepalveluita suunniteltaessa.

3.2 Ehkäisevän päihdetyön tasot

Ehkäisevää päihdetyötä voidaan toteuttaa eri tasoilla. Primaaritason tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää päihdyttävien aineiden käyttöä. Tähän pyritään jo lainsäädännöllisillä puitteilla. Tupakan ja alkoholin myynti sekä luovuttaminen on kielletty alle 18-vuotiaille. Muilla tasoilla pyritään vähentämään päihteiden määrää, muuttamaan alkoholikäyttäytymistä yksilö- ja yhteiskuntatasolla sekä puuttamaan ongelmakäyttäjien elämään kuntoutuksella ja hoidolla. Ehkäisevä päihdetyö on tullut pysyvästi korjaavan päihdetyön rinnalle osaksi kokonaisvaltaista päihdetyötä.

3.2.1 Primaaritaso

Erityisesti nuorten parissa toteutettavan päihdetyön tulee toimia primaaritasolla eli nuorisoon pyritään vaikuttamaan jo ennen päihteiden käytön aloittamista. Nuoria, jotka ovat eläneet ilman päihdyttäviä aineita, tulee kannustaa jatkamaan samalla tavalla.

3.2.2. Sekundaaritaso

Tavoitteena on ehkäistä päihteiden/huumeiden käytön aloittaminen tietyssä ryhmässä. Pyritään tukemaan ajoittaisen, ei vielä ongelmaksi tai riippuvuudeksi asti edenneen päihteidenkäytön lopettamista, ohjataan vähentämään käyttöä ja tiedotetaan siihen liittyvistä riskeistä.

Nuorten tupakka- ja alkoholikokeilujen muuttumista jatkuvaksi käyttämiseksi on pyrittävä ehkäisemään tarjoamalla päihteettömiä vapaa-ajan vaihtoehtoja. Aikuisväestön humalahakuiseen juomiseen pyritään vaikuttamaan valistuksella.

3.2.3 Tertiääritaso

Tavoitteena on pysäyttää tilanteen paheneminen ja vähentää käytöstä syntyneitä riskejä ja haittoja. Kohderyhmänä ovat erityisesti päihteiden ongelmakäyttäjät sekä toimintatapoina hoito ja kuntoutus. Periaatteena voidaan pitää sitä, että jokaisen ihmisen elämä on arvokasta ja päihteettömyyteen pyrkiminen on myönteistä niin yksilön oman kuin yhteiskunnankin kannalta.

4 EHKÄISEVÄN TYÖN TOIMINTAMALLIT

4.1 Varhaisen puuttumisen toimintamalli

Varhaisen puuttumisen toimintamallin tavoitteena on toimintatapa, jossa voidaan tehokkaasti soveltaa eri lakeja, toimia yhdenmukaisesti, ottaa nuori itse mukaan alusta alkaen pohtimaan tilannetta sekä sitouttaa ja tukea vanhempia. Toimintamallia ohjaavat eri lakeihin perustuvat velvoitteet ja oikeudet. Puuttumisen välineitä löytyy lastensuojelulaista. Lähtökohtana on lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuuden noudattaminen. Nykykäytäntöjen mukaan lakeja sovelletaan puutteellisesti, kun kyseessä on alaikäisen päihteiden ja huumeiden käyttöön puuttuminen. Tavoitteena on auttaa nuorta ja hänen perhettään laaja-alaisella verkostotyöllä arkielämän hallinnassa mahdollisimman alkuvaiheessa. Tällä tavalla

nuori on mahdollista ohjata tuen piiriin riittävän ajoissa. Lisäksi nuori saadaan mukaan häntä koskevaan päätöksentekoon, eivätkä vanhemmat jää tietämättömiksi lastensa asioissa.

4.2 Työntekijöiden samansuuntainen puuttuminen

Kunnalla tulee olla toimiva yhteistyö eri ehkäisevää työtä tekevien tahojen välillä. Tärkeintä on, että ehkäisevä työ ja puuttuminen ovat samansuuntaista sekä tavoitteiltaan että käytännöiltään kaikilla tahoilla. Kun tiedonkulku ei katkea, asiakasta voidaan auttaa paremmin.

4.3 Varhaista puuttumista ohjaavat periaatteet

Jokainen on velvollinen puuttumaan nuorten päihdekäyttäytymiseen ja niitä ennakoiiviin oireisiin. Lastensuojelulaki velvoittaa sekä viranomaisia että yksityishenkilöitä varhaiseen puuttumiseen ja se syrjäyttää muiden lakien ohjeet vaitiolovelvollisuudesta.

4.4 Nuorten vastuuttaminen

Nuorille pitää antaa vastuuta erilaisissa asioissa, ei vain kodin sisällä, vaan myös koulussa ja vapaa-ajalla. Yksi toimintamuoto kouluissa on tukioppilastoiminta. Tietyt oppilaat vastaavat uusien oppilaiden tutustuttamisesta ja ryhmäyttämisestä. Samaa vastuuttamista on mm. seurakunnan, liikunta- ja nuorisotoimen sekä eri järjestöjen toteuttamassa lapsi- ja nuorisotoiminnassa. Nuori kokee, että hänen työpanoksensa on arvokasta ja että häneen luotetaan.

Alaikäisten nuorten päihteenkäyttöön varhaisella puuttumisella pyritään saamaan nuorissa aikaan kokemus, että päihteenkäyttö ei ole yhdentekevää. Päihteen käyttöön liittyvät keskustelut nuoren ja vanhempien kanssa auttavat nuorta ottamaan vastuuta omasta päihdekäyttäytymisestään sekä sen seurauksista. Lisäksi nuorille tulee tunne, että heidän asioistaan välitetään.

5 PÄIHDETYÖ SOMEROLLA

5.1 Päihdetyön lähtökohdat

Päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. Päihdetyö perustuu päihdehuolto- ja lastensuojelulakiin.

5.1.1 Päihdehuoltolaki

Päihdehuollon tavoitteiden mukaan päihdehuollon palveluja tulee antaa henkilölle, jolla on päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia, sekä hänen perheelleen ja muille läheisilleen. Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun, tuen ja hoidon tarpeen perusteella. (Päihdehuoltolaki 7§)

Päihdehuoltolaki 9§ velvoittaa päihdehuollon alalla toimivat viranomaiset ja yhteisöt yhteistoimintaan. Erityistä huomiota on kiinnitettävä päihdehuollon ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon, raittiustoimen, asuntoviranomaisten, työvoimaviranomaisten, sivistystoimen, nuorisotoimen sekä poliisin keskinäiseen yhteistyöhön.

5.1.2 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain 2§ mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lain 4§ määrittelee lastensuojelun keskeiset periaatteet, jonka mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lisäksi lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelulain

25§ velvoittaa eri viranomaistahoja ilmoittamaan viipymättä salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollon vastaavalle toimielimelle, jos he ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Kun aikuiselle annetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, erityisesti päihdehuolto- ja mielenterveyspalveluja, ja kun aikuisen kyvyn täysipainoisesti huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan tällöin heikentyneen, on lastensuojelulain 10§ mukaisesti selvitettävä ja turvattava myös hänen hoidossaan ja kasvatuksessaan olevan lapsen hoito ja tuen tarve.

5.2 Päihdetyön toteutus ja vastuualueet

Somerolla päihdetyötä toteutetaan perusturvan, sosiaalityön, terveydenhuollon, neuvolan, päivähoidon, sivistystoimen, työterveyshuollon, kotihoidon, nuoriso- ja vapaa-aikatoimen, poliisin, seurakunnan ja mielenterveysyksikön yhteistyönä.

5.2.1. Perusturvatoimi/Sosiaalityö

Sosiaalitoimen yksi perustehtävä on lasten ja nuorten kasvuolojen turvaaminen ja perheiden ongelmien ehkäiseminen, jotta lapset ja nuoret voisivat vanhempiensa tukemina välttyä päihteiden väärinkäytöltä.

Mahdollisten päihdeongelmien ilmetessä pyritään sosiaalitoimessa toteuttamaan varhaisen puuttumisen mallia. Erityisesti lasten ja nuorten päihdeongelman tullessa ilmi, puututaan siihen välittömästi lastensuojelullisin perustein. Kun päihdeongelma on havaittu ja siihen on puututtu, on sosiaalitoimessa tärkeä rooli verkostotyöskentelyllä, jonka avulla voidaan kartoittaa niin ongelman laajuus kuin myös verkoston tukimahdollisuudetkin. Sosiaalityöntekijä on avainasemassa perheen ja nuoren tukemisessa ja neuvonnassa, hoidon tarpeen kartoittamisessa, hoitoon motivoimisessa ja ohjaamisessa sekä jatkotoimenpiteiden suunnittelussa. Asiakkaalla on aina oikeus tulla kuulluksi häntä koskevista asioista ja työskente

lyssä heidän kanssaan pyritään pääasiallisesti aina yhdessä määriteltyihin toimenpiteisiin ja tavoitteisiin.

Ennaltaehkäisevän näkökulman mukaan tukitoimien järjestäminen mahdollistaa asiakkaiden normaalielämän ilman päihteitä. Syrjäytymisvaarassa oleville nuorille pyritään järjestämään koulutusta, aktivointisuunnitelmia ja tukityötä päihdeongelmien ehkäisemiseksi.

Aikuissosiaalityön asiakkaita ohjataan päihdehuollon palveluiden piiriin sekä asiakkaita tuetaan päihteettömyyteen. Lisäksi päihteiden ongelmakäyttäjää autetaan tarvittaessa ratkaisemaan myös toimeentuloon, asumiseen sekä työhön liittyviä ongelmiaan.

5.2.2 Terveysthuolto

Terveysthuollossa pääpaino on ehkäisevässä päihdetyössä. Terveystakeskuksessa päihde- ja mielenterveysongelmat tulisi huomioida mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ihannetilanne olisi, että korjaavan päihdetyön resursseja saataisiin enenevässä määrin ennaltaehkäisevään työhön.

5.2.3 Neuvola

Äitiys- ja lastenneuvoloilla on erityisen tärkeä rooli huolehtia syntyvän lapsen ja samalla koko kasvavan perheen hyvinvoinnista. Odottavalle äidille annetaan informaatiota päihteistä ja niiden riskeistä sikiölle. Neuvolatyöntekijöillä on ohjeistukset siitä, miten päihdeongelmaisen äidin kanssa jatkossa toimitaan, esimerkiksi tihennetyt neuvolakäynnit. Ilmoitusvelvollisuutta tulee painottaa, sillä perusturva-toimen järjestämällä tukimuodoilla perhe saadaan hoidon piiriin mahdollisimman varhain.

Perhesuunnitteluneuvolassa kartoitetaan käyntien yhteydessä asiakkaan päihde

käyttäytyminen. Puuttumisen keinoina ovat Audit -kysely sekä haastattelu. Asiakkaan ottaessa yhteyttä ensimmäistä kertaa äitiysneuvolaan, huomioidaan asiakkaan päihde- ja lääkekäyttäytyminen. Ensimmäisellä neuvolakäynnillä jokainen odottava äiti täyttää raskaus- ja päihteet haastatteluseulan, myös odottavan isän päihdekäyttäminen selvitetään. Tarvittaessa uusitaan kysely myöhempien neuvolakäyntien yhteydessä tai äiti ohjataan TYKS:n äitiyspoliklinikalle jatkoseurantaan.

Ensimmäistä lastaan odottavan perheen tukemiseksi tehdään kotikäynti jo odotusaikana. Lastenneuvolassa lapsen ollessa kolmen kuukauden ikäinen kartoitetaan äidin jaksaminen ja mieliala täyttämällä EPDS seula, myös isän jaksaminen huomioidaan. 5-vuotis tarkastuksen yhteydessä vanhempi täyttää Audit -kyselyn.

Kouluterveydenhuollossa kannustetaan päihteettömyyteen sekä kartoitetaan oppilaiden ja perheiden mielenterveyttä kaikissa ikäluokissa. Puuttumisen keinoja ovat mm. haastattelu, sekä eri ikäkausina tehtävät seulat. Laajojen terveystarkastusten yhteydessä, 1-5- ja 8-luokkalaisten, sekä heidän perheittensä päihde- sekä mielenterveyskäyttäytyminen kartoitetaan tarkemmin, keinoina sekä kirjallinen, että suullinen haastattelu. Seuloina käytetään yläasteikäisille Audit- ja BDI -kyselyä.

5.2.4 Päivähoito

Päivähoidon tavoitteena on tarjota lapsille turvallinen ja lämmin kasvuympäristö. Tärkeää on vanhempien toiveiden ja ajatusten kuunteleminen ja kasvatustavoitteissa tukeminen. Lasten hyvinvointia seurataan ja muutoksista keskustellaan vanhempien kanssa. Päihtyneelle aikuiselle ei lasta saa luovuttaa, vaan on otettava yhteyttä toiseen vanhempaan tai muihin läheisiin ja viimekädessä lastensuojeluviranomaisiin.

5.2.5 Sivistystoimi

Somerolla koulu tavoittaa parhaiten kaikki lapset ja nuoret. Tämä tavoitettavuus

mahdollistaa päihteidenvastaisen työskentelyn osana koulun jokapäiväistä arkityötä. Mikäli oppilas tavataan koulussa päihtyneenä, tilanteeseen puututaan välittömästi. Tällaista tapahtuu harvoin, mutta joidenkin oppilaiden vapaa-ajanviettoon päihteet (lähinnä alkoholi, tupakka) kuitenkin tuntuvat kuuluvan. Viestiä päihteidenkäytöstä tulee niin oppilaiden, vanhempien, opettajien kuin muiden viranomaistenkin taholta. Koulussa on vaikea havaita, johtuvatko oppilaan vaikeudet nimenomaan päihteidenkäytöstä. Kun huolta oppilaan voinnista tai muusta käyttäytymisestä (esim. koulumenestys, poissaolot, väsymys, mieliala, aggressiivisuus) ilmenee, niihin pyritään tarttumaan mahdollisimman pikaisesti luokanvalvojan/opettajan ja oppilashuoltoryhmän yhteistyönä. Kun epäillään, että vanhempien päihteiden käyttö heijastuu lapsen hyvinvointiin, asia käsitellään koulun oppilashuoltoryhmässä, jossa sovitaan jatkotoimista.

Puuttumista lasten ja nuorten sekä näiden vanhempien päihteidenkäyttöön ohjaavat lait (tärkeimpinä alkoholilaki ja lastensuojelulaki). Yleinen periaate koulussa on; se toimii, joka havaitsee.

Lisäksi opetussuunnitelman mukaisesti, terveyskasvatuksen yhteydessä, käymme läpi päihdekasvatusta siten, että yläkouluikäisillä se vielä korostuu opetuksessa ja erilaisten teemojen yhteydessä. Avainasemassa ovat luokanvalvojat ja -opettajat, terveydenhoitajat, koulukuraattori, koulupsykologi, sosiaalityöntekijät ja oppilaanohjaaja sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Sivistystoimen kaikki toiminta on tavallaan ennaltaehkäisevää; ohjaamme vapaa-ajan käytössä terveellisiin elämäntapoihin ja järjestämme tapahtumia, joissa on ns. nolla-toleranssi päihteiden suhteen.

Oppilas on koulussa päihteiden vaikutuksen alaisena:

Opettaja saattaa, mikäli mahdollista oppilaan kouluterveydenhoitajan luo tai tämän poissa ollessa koulukuraattorille

Selvitetään onko oppilas päihteiden vaikutuksen alainen

Kyllä

Ilmoitus huoltajalle, joka tulee hakemaan nuoren pois koulusta

Harkinnan ja nuoren voinnin mukaan nuori käytetään terveyskeskuksessa esim. huumetestissä tai ohjataan koululääkärille.

Tehdään ilmoitus sosiaalityöntekijälle.

Verkostotapaaminen
nuori ja vanhemmat, oppilashuoltohenkilöstö, tarvittaessa muitakin viranomaisia

Huolehditaan tarpeen mukaisesta hoidosta ja seurannasta.

Ei

Selvitetään miksi epäily nuoren päihteidenkäytöstä on herännyt. Ollaan yhteydessä kotiin.

Oppilaan vanhemmalla epäillään ongelmallista päihteidenkäyttöä

Tilannetta seurataan ja pyritään saamaan lisätietoa lapsen ja vanhempien käyttäytymisen kautta ja keskustelemalla oppilashuoltoryhmän jäsenten kanssa.

Asia otetaan oppilashuoltoryhmän käsittelyyn.

Kutsutaan vanhemmat ja sosiaalityöntekijä koululle verkostotapaamiseen ja otetaan huoli puheeksi.

Tarvittavan tuen ja avun järjestäminen perheelle sekä seuranta.

Jokaisella, joka työssään kohtaa vanhemman päihdeongelmasta kärsivän lapsen, on lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus ja siten vastuu viedä asia eteenpäin.

Tehdään ilmoitus sosiaalityöntekijälle.

5.2.6 Työterveyshuolto

Päihteiden käyttö otetaan puheeksi terveystarkastuksissa kaikkien asiakkaiden kanssa. Tarvittaessa tehdään AUDIT -kysely, jolla kartoitetaan asiakkaan alkoholin käyttöä. Työterveyshoitaja arvioi verikokeiden tarvetta ja ohjaa asiakkaan tarvittaessa laboratoriokokeisiin. Laboratoriotutkimuksilla selvitetään esimerkiksi maksa-arvoja ja perusverenkuva. Asiakas saa ohjausta ja neuvontaa päihteistä, päihteiden käytöstä, riskirajoista, terveystarpeista ja paikallisista palveluista. Tarvittaessa työterveyshoitaja ohjaa asiakkaan jatkohoidon arviointia varten lääkärille.

5.2.7 Kotihoito

Vanhusten päihteidenkäyttöön tulee puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Päihteet ja lääkkeet eivät sovi yhteen, koska iän myötä elimistö reagoi lääkkeisiin ja alkoholiin eri tavalla kuin aiemmin ja saattavat lisäksi aiheuttaa lisäsairauksia tai hengenvaarallisia tiloja.

Itsenäistä kotona selviytymistä ja fyysistä terveyttä edistää ongelmien varhainen tunnistaminen ja tehokas hoito. Esimerkiksi ehkäisevillä kotikäynneillä voi tarpeen mukaan käsitellä päihdekysymyksiä ja kartoittaa tuen tarvetta. Kaikissa vanhustyössä pyritään ehkäisemään syrjäytymistä, koska yksinäisyys aiheuttaa monenlaisia ongelmia ja voi jopa altistaa mm. päihteidenkäytölle. Vanhustyössä päihteidenkäytön puheeksi ottaminen on ensiarvoisen tärkeää. Yksilöllisen tuen ja avun antaminen riittää useimmissa tapauksissa auttamaan ikääntynyttä päihteettömään elämään.

Kotihoidon työntekijät ovat avainasemassa havainnoimaan asiakkaidensa terveyttä ja hyvinvointia, koska heillä on mahdollisuus havaita ja puuttua ajoissa kotona tapahtuvaan päihteidenkäyttöön. Erityisen tärkeää on, että kotihoidon henkilökunnalla on yhteneväiset toimintamallit päihteidenkäytön ilmenemisen jälkeisistä

toimintatavoista. Ikääntyvien päihdeongelmia koskevaa osaamista tulee vahvistaa henkilökunnan perus- ja täydennyskoulutuksella. Myös omaiset tulee ottaa huomioon mahdollisuuksien mukaan yhteistyön aktiivisina osapuolina.

Työntekijän rooli on motivoida, tukea ja kannustaa ja siksi kotihoidolla on merkittävä rooli vanhusten syrjäytymisen ehkäisyssä, vanhusten aktivoinnissa omatoimisuuteen ja kotona selviytymisessä.

5.2.8 Nuoriso- ja vapaa-aikatoimi

Nuoriso- ja vapaa-aikatoimen tehtävänä on kannustaa päihteettömyyteen, antaa päihteettömiä roolimalleja ja ehkäistä päihteidenkäyttö nuorisotiloissa ja järjestämissään tilaisuuksissa. Vapaa-aikatoimella ja varsinkin nuorisotoimella on varhaisen puuttumisen toimintamalli.

Nuorisotyö on ennaltaehkäisevää, sillä ehkäistään nuorten eriarvoisuuden lisääntymistä, koska nuorisotyössä jokainen nuori on tasavertainen taustastaan riippumatta. Nuorisotyö tarjoaa ohjausta ja palveluja, jonka nuori itse valitsee, hyväksyy ja kokee omakseen. Nuorisotyön peruselementteihin kuuluvat osallistumisen vapaaehtoisuus ja toiminta vertaisryhmissä, joissa identiteetti rakentuu ja nuorten sosiaaliset ja elämäntaidolliset kyvyt kehittyvät.

Nuorille jaetaan vastuuta nuorisotilojen ja nuorisotoimen järjestämien tapahtumien hoitamisesta yhdessä aikuisten kanssa. Yksi vastuuttamisen muoto on nuorisovaltuusto.

5.2.9 Seurakunta

Seurakunnan tehtävänä on tukea vanhemmuutta ja lasten ja nuorten kasvatustyötä. Sen tarkoituksena on toimia eräänlaisena turvaverkkona ja antaa lapsille ja nuorille elämän kestäviä ohjeita. Päihteettömyyden tukeminen kaikissa väestöryhmissä on osa seurakunnan jokapäiväistä toimintaa.

Seurakunta järjestää lapsille iltapäiväkerhotoimintaa, pyhäkouluja, kerhoja, nuorten rippikoululeiritoimintaa sekä isoiskoulutusta. Myös yksinäiset ja syrjäytyneet vanhuksat kuuluvat seurakunnan diakoniatyön piiriin. Näillä toiminnoilla on merkittävä ennaltaehkäisevä vaikutus kaikissa ikäryhmissä.

5.2.10 Erityisryhmien palvelut

Kehitysvammaisille on tarjolla päivätoimintaa ja työtoimintaa toimintakeskuksessa ja avotyöpaikoissa. Asuntoloissa asuvilla kehitysvammaisilla on myös vapaa-ajan toimintamahdollisuuksia. Riskiryhmiin kuuluvatkin lähinnä vanhempiensa luona tai omissa asunnoissaan asuvat kehitysvammaiset, joiden elämänpiiri on usein kapea-alaisempi ja jotka ovat vaarassa syrjäytyä muista ihmisistä.

Myös muissa vammaisryhmissä on useita riskitekijöitä, jotka voivat aiheuttaa syrjäytymistä ja siten altistaa päihteiden ongelmakäyttöön. Päihteidenkäyttöön tulee puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja valistustyöllä onkin ratkaiseva asema eri ryhmien päihteiden ongelmakäytön ehkäisemiseksi. Kaikki vammaisryhmät täytyisi huomioida yksilöllisesti ja ongelmista pitäisi keskustella niiden minimoimiseksi kaikkialla.

5.2.11 Poliisi

Poliisin työnkuvaan kuuluu raittiusmyönteisen elämäntavan edistäminen sekä laillisuustietouden lisääminen väestössä. Poliisi voisi lisätä ja kehittää päihdevalistusta ja päihteistä tiedottamista kouluilla ja työpaikoilla. Kyläpoliisi voi tehdä valistustyötä nuorison keskuudessa viikonloppuisin. Samalla poliisista tulisi näkyvämpi osa ennaltaehkäisevässä päihdetyössä ja yleensäkin tuttu taho väestön keskuudessa. Tärkeintä poliisiin työssä on tietysti lainsäädännön täytäntöönpano, puuttamalla mm. lasten ja nuorten päihteiden käyttöön ja muihin rikkeisiin. Lievissä riketapauksissa poliisi voi vakavasti puhutella nuorta, jolloin nuori mahdollisesti oppii tilanteesta enemmän kuin maksamalla sakkoja. Seutukunnallisen sovittelumenettelyn avulla nuori voi sopia rikoksen uhrin kanssa ja sopimuksen

noudattamista valvoo kunnan järjestämä sovittelija. Sovittelun päätyttyä syyttäjä voi tehdä syyttämättäjättämispäätöksen. Menettelyllä on merkittävä ennaltaehkäisevä merkitys nuoren altistumiselle päihteisiin ja rikoskierteeseen.

5.2.12 Mielenterveysyksikkö

Somerolla toimii oma mielenterveysyksikkö, jossa toimii myös oma päihdetyöntekijä. Erityinen kehittämiskohde Someron päihde- ja mielenterveyspalveluissa on erikoissairaanhoidon ja Someron kaupungin perustoimintojen parempi yhteensovittaminen. Päihdetyön ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä on jo suunniteltu lisäävän mm. mini-interventioiden avulla. Somerolla toimii lisäksi päihdeongelmallisille tarkoitettu kohtaamispaikka Sepäntupa. Ennaltaehkäisevään työhön on Somerolla jo vähintäänkin kohtuullisesti panostettu. Someron ja Salon A-klinikan yhteistyötä on lisäksi päätetty tiivistää mm. katkaisuhoidon ostopalvelusopimuksin vuonna 2010.

6 PÄIHDEHUOLLON KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI

Ehkäisevää päihdetyötä tulisi suunnitella ja toteuttaa aiempaa systemaattisemmin ja perusteellisemmin. Lisäksi myös työn arviointiin tulisi kiinnittää enemmän huomioita. Siihen voisivat osallistua päihdetyötä tekevät tahot sekä eri oppilaitokset esimerkiksi erilaisten projektien muodossa. Lisäksi jatkuva itsearviointi yksilö- ja työryhmätasolla sekä ammattihenkilöstön kouluttaminen ohjaavat työn kehittämistä.

Tämä suunnitelma tarkistetaan kerran valtuustokauden aikana.

Somerolla 30.04.2010

Someron kaupungin ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnitteluryhmä

Liite 1.

Someron kaupungin ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnitteluryhmä:

Jari Luoma

Anne Nummila

Päivi Tamminen

Riitta Vainio

Vuokko Takala

Airi Suonpää

Liisa Kuisma

Niina Vesala

Helena Laaksonen

Satu Kallio

Noora Lahti

Marjaana Sorokin

Pia Romo